

Een andere kijk op imkerij:

Tekst en foto's Wietse Bruinsma

Bijenhouden in Peru

Afgelopen maart ben ik voor de PUM op bijenteeltmissie in Peru geweest.

Dat kwam goed uit want het was hier om te vernikkelen. Veel later kon ook niet, want dan begon het bijenseizoen in Nederland weer.

PUM

Het is altijd lastig om met je Nederlandse ideeën in een andere imkeromgeving te komen, hoezeer je ook probeert om niet vooringenomen te zijn. Want het gaat er elders vaak heel anders aan toe dan hier in Nederland. De PUM (Programma Uitzending Managers) is een organisatie die *pensionados* als vrijwilliger op pad stuurt. De organisatie is al uitgebreid aan bod gekomen in *Bijenhouden 2014* nr. 5 tijdens het interview met tropisch bijenhouderijdeskundige Leen van 't Leven.

Er zijn in de laatste jaren een fors aantal uitzendingen in de bijenhouderij geweest door de PUM, minimaal zo'n 20 per jaar. Dit geeft wel aan dat de ontwikkeling van de tropische bijenhouderij op dit moment veel aandacht krijgt binnen ontwikkelings samenwerking. En terecht, want zonder al te grote investeringen kan je al gauw een aardig neveninkomen verwerven.

Zoals Leen van 't Leven in bovengenoemd interview al aangaf hebben veel projecten ter ondersteuning van de imkerij in ontwikkelingslanden in het verleden niet het succes gekend dat men er van gehoopt had. Veel van de problemen zijn terug te voeren op onbekendheid van ontwikkelingsorganisaties en overheden met de speciale aard van bijenhouderij en daaraan gekoppelde projecten.

Peru

Maar nu dan over Peru: een enorm groot land, ongeveer 35 keer zo groot als Nederland en 32 miljoen inwoners. Het land heeft een grote diversiteit aan ecozones en landschappen. Gaande van west naar oost komen drie zones voor, de kust (*costa*), het Andesgebergte (*sierra*) en

het oerwoud (*selva*). Dit heeft natuurlijk ook totaal verschillende seizoenen, vegetaties en dus drachtkalenders tot gevolg.

De kust is in feite een woestijn, maar door de rivieren die vanuit de Andes afvloeien naar de Stille Oceaan is er veel geïrrigeerde landbouw. Peruaanse asperges en avocado's worden veel geëxporteerd, en vooral die laatste teelt is heel interessant voor de bestuivingsimkerij. Die verschillende ecologische zones bieden overigens kansen aan reizende imkers: je kunt de bloei van de verschillende gewassen volgen. Maar de afstanden zijn groot...

Van echte winters is er daar geen sprake, wat nog niet wil zeggen dat het in de bergen niet koud kan worden: er is regelmatig nachtvorst in de koude tijd. Maar doordat het overdag weer snel opwarmt zijn de bijen eigenlijk het hele jaar door wel actief.

Dit was overigens mijn tweede reis naar Peru. De eerste ging naar twee bijenhoudersassociaties in de bergen en deze laatste naar een klein imkersbedrijf aan de kust, zo'n 100 km ten noorden van de hoofdstad Lima. In de *selva* heb ik geen ervaring. Maar wél weet ik dat daar de geafrikaniseerde bij aanwezig is, in tegenstelling tot de kust en de bergzone, waar een mengsel met veel Italiaanse en enige carnica-invloed te vinden is.

Vaak is er veel klauterwerk voor nodig om de bijenstanden te bereiken, ongeveer zoals in Kuifje en de Zonnetempel. Hoe ver afgelegen de bijenstanden ook zijn, toch zagen we een verdwaalde drone op zo'n 10 kilometer van de stad Hualal. Wildernis ontmoet moderne technologie.

Imkeren op hellingen in de kuststreek.

Bedrijfsvoering

Alle kasten zijn in Langstrothformaat, lokaal gemaakt. Redelijk goed van kwaliteit, maar ze hebben een vaste bodem, zodat varroacontrole niet goed mogelijk is via de schuiflade (maar natuurlijk wel via het wat bewerkelijkere uitwassen van bijenmonsters).

Meestal worden de volken gehouden op slechts één broedkamer. Op zich is dat voldoende, maar dan moet er wel genoeg ruimte voor honingopslag zijn. De door mij dit keer bezochte onderneming, Miel Cataleya (verbastering van de naam van het orchideeëngeslacht *Cattleya*) heeft op dit moment zo'n 160 kasten, wat niet overmatig veel is voor Peruaanse begrippen. De honing wordt gemakkelijk plaatselijk afgezet, waarbij de relatieve nabijheid van Lima op 80 km ten zuiden van Hualal een gunstige factor is.

Ook wordt op sommige plekken veel stuifmeel gewonnen. In de *sierra* zag ik gespecialiseerde imkers die de stuifmeelval wel 8 maanden lang onder de volken geschoven hielden. Ofschoon dit natuurlijk wel kracht kost aan de volken, leken ze het toch zonder al te veel problemen te overleven. Het idee van een eigen waskringloop is niet bekend, wat spijtig is, want de kunststraal in de handel is duur en van slechte kwaliteit. Raten blijven dan ook veel te lang in het volk, met alle kwade gevolgen van dien. Europees Vuilbroed is zo ongeveer endemisch, ook al blijven de gevolgen wel redelijk binnen de perken.

Er zijn trouwens ook nauwelijks wasverwerkingsinstallaties. Daar ligt een mooie toekomst, waarin PUM een belangrijke rol zou kunnen spelen. Een gezonde bijenhouderij houdt een gezonde waskringloop in. En daar komen nog de extra inkomsten uit de grote binnenlandse vraag naar was bij. Productvervalsing komt veel voor. Van was, maar zeker ook van honing. Er is in Peru geen laboratorium waar de kwaliteit van bijenproducten gecontroleerd kan worden. Door het milde klimaat is de behoefte aan voer veel lager dan onder Nederlandse omstandigheden. Desalniettemin blijkt het op peil houden van een minimumvoorraad vaak een groot probleem voor de imkers te zijn. Daardoor zijn de volken niet voldoende op sterkte als de grote drachten eraan komen.

Het inzetten van bijenvolken voor de bestuiving gaat in Peru een grote toekomst tegemoet: er valt een forse uitbreiding van het areaal avocado te verwachten. Peru is wereldwijd de tweede producent van avocado's, en heeft de ambitie om de grootste te worden. Deze dracht biedt de Peruaanse imkers ongekende mogelijkheden. Maar daarvoor is het wel noodzakelijk dat ze zich organiseren om zodoende een redelijke prijs te kunnen bedingen voor hun bestuivingsdiensten. Nu is het nog al te vaak zo dat imkers alleen mondelinge afspraken maken. Als er dan iets gebeurt hebben ze geen poot om op te staan.

Ziekten

Pesticidengebruik vormt een groot probleem. Op weg naar de bijenstanden hing er op 'hoogtijdagen' een walm in de dalen, die mij voor mens en dier erg ongezond lijkt. Er is nauwelijks wetgeving en in ieder geval geen enkele vorm van handhaving op het gebruik van pesticiden. Zie de foto van weggegooid verpakkingen, ca. 20 m verwijderd van een bijenstand met 50 volken.

Lege chemicaliënflessen vlakbij bijenstand.

Zoals vermeld is er veel Europees vuilbroed. Ik vermoed dat de sporen ervan wel zo ongeveer in ieder volk aantoonbaar zullen zijn. Vaak wordt er niets aan gedaan. Het volk overleeft in de meeste gevallen, maar de broedaanzet wordt toch negatief beïnvloed. Als er al bestreden wordt, dan is dat met antibiotica. Sanering door het op kunststraal zetten van een aangetast volk, gevolgd door flink voeren, is een onbekende methode. De imkers zouden dat waarschijnlijk ook wel te veel moeite vinden, wat ook begrijpelijk is als je een stand van pakweg 250 volken hebt. Dit antibioticagebruik gaat nog eens een probleem worden als Peru honing-exportambities gaat koesteren. Vaak hebben imkers last van mieren, maar dat is niet een al te groot probleem. Het volstaat om de poten van de stellages waarop de kasten staan in blikken met afgewerkte olie te plaatsen. En dan de varroa: alom aanwezig, maar het heeft er alle schijn van dat de gevolgen minder ernstig zijn dan in onze klimaatzone. Dit zou natuurlijk nader uitgezocht moeten worden. Hoe dan ook, er wordt nauwelijks bestreden. Het is ook niet eenvoudig om bestrijdingsproducten op de markt te vinden. Diagnostiek op de aanwezigheid van varroa wordt niet verricht. Dat zou ook niet eenvoudig zijn, vanwege die vaste bodems. Hopelijk kunnen we eens een timmerman vinden die open bodems weet te fabriceren. De volken zijn eigenlijk nooit helemaal zonder broed, dus dat maakt de bestrijding er niet eenvoudiger op. Mierenzuur wordt maar weinig gebruikt, ook al is het wel verkrijgbaar. Thymol wordt nog het meest gebruikt, maar, zoals gezegd, velen bestrijden gewoon niet. Misschien kunnen wij in Nederland hier lering uit trekken.

Toekomst

Hoe kan het dat de imkerij in Chili en Argentinië *booming* is en in Peru niet? Het grootste struikelblok voor een verdere ontwikkeling van de imkerij in Peru is de bijna totale afwezigheid van bijenteeltonderzoek en -opleidingen. Er is alleen een kleine onderzoekseenheid binnen de landbouwuniversiteit van La Molina, maar bij gebrek aan fondsen richt deze zich alleen maar op de vorming van een klein aantal geïnteresseerde studenten. Wat op korte termijn nodig is, is onderzoek naar de beheersing van varroa en een aan de ecozones aangepaste optimale bedrijfsvoering. Dit alles moet beginnen met een goede technische opleiding van de imkers. Hierin kan de PUM een belangrijke rol spelen. ●